

Аннотація

Прокопчук А.Т., Улянич Ю.В., Улянич К.Ф.

Зарубежний опыт страхования аграрных рисков и целесообразность его применения в Украине

В статье рассмотрены основные модели страхования в аграрной сфере. По результатам проведенного исследования определены положительные моменты зарубежного опыта осуществления страхования с государственной финансовой поддержкой, которые целесообразно адаптировать в Украине при создании оптимальной модели страхования для сельскохозяйственных производителей. При этом необходимо, во-первых, введение дифференцированного подхода при определении размера страховых субсидий. Во-вторых, выяснена целесообразность введения своеобразной страховой пропуски аграриев к участию в программах государственной поддержки. В-третьих, при участии аграриев следует разработать качественные страховые продукты, включая те, которые учитывают снижение качества сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: *риск, страховщик, страхование с государственной поддержкой, страховой тариф, страховой продукт, страхование имущества, риски при страховании имущества сельскохозяйственных товаропроизводителей.*

Annotation

Prokopchuk O.T., Ulyanych Y.V., Ulyanych K.F.

Foreign experience of insurance of agrarian risks and expedience of its application in Ukraine

In the article the basic model of insurance in agriculture is considered. The results of the study identified positive aspects of foreign experience in the implementation of insurance with state financial support, which should be adapted in Ukraine in creating an optimal model of insurance for farmers. It is necessary, in the first place, to introduce a differentiated approach in determining the amount of insurance subsidies. In the second place, clarified expediency of introducing a kind of insurance permits of farmers to participate in programs of state support. In the third place, with the participation of farmers should be developed high-quality insurance products, including those which consider reducing of the quality of agricultural products.

Key words: *the risk, the insurer, insurance with state support, insurance rate, insurance product, property insurance, property insurance risks of agricultural commodity producers.*

УДК338.43: 633.1

**РОЛЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ФОРМУВАННІ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В
ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ**

О.М. СВІТОВИЙ, кандидат економічних наук

У статті розглянуто питання зростаючої ролі основних засобів у формуванні доданої вартості в зерновиробництві. Досліджено вплив забезпеченості основними засобами на величину та структуру доданої вартості.

Ключові слова: *основні засоби, прогресивні технології, додана вартість, амортизація, прибуток.*

В умовах прискорення науково-технічного прогресу в аграрному секторі економіки, застосування прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур, у тому числі і у зерновиробництві, важливого значення набуває забезпеченість сільськогосподарських підприємств

відповідними системами машин. Від цього значною мірою залежить ефективність виробництва, а отже і величина та структура доданої вартості.

Проблеми забезпечення сільськогосподарського виробництва, у тому числі зерновиробництва, надійною матеріально-технічною базою, відновлення та модернізації основних засобів і визначення їх впливу на формування витрат та доданої вартості розглядалися в наукових працях С.І. Дем'яненка, В.Я. Месель–Веселяка, П.Т. Саблука, М.Й. Хорунжого та інших. Однак дані питання, особливо щодо формування доданої вартості за інтенсивних ресурсощадних технологій вирощування зернових культур, недостатньо вивчені, тому потребують подальшого дослідження.

Метою даної статті є визначення впливу забезпеченості основними засобами зерновиробництва на величину та структуру доданої вартості.

Методика дослідження. Наукові дослідження проводилися з використанням таких методів: монографічного, економіко-статистичного та абстрактно-логічного.

Результати досліджень. Додана вартість у зерновиробництві є одним із важливих показників ефективності господарювання. Величина та структура доданої вартості залежить від багатьох факторів, одним із яких є забезпечення технологічного процесу основними засобами. Забезпеченість сільськогосподарських підприємств України сільськогосподарською технікою за останніх два десятиріччя істотно знизилася (табл. 1).

1. Сільськогосподарська техніка в сільськогосподарських підприємствах України (на кінець року, тис. шт.)

Показник	1991р.	2000р.	2005р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011р. у% до 1991р.
Трактори	497,3	318,9	216,9	177,4	168,5	151,3	147,1	29,6
у розрахунку на 1000 га ріллі, шт.	14	11	11	9	9	8	8	57,1
Потужність двигунів тракторів, тис. кВт	31423	20611	14792	12929	12466	12557	12656	40,3
Середня потужність двигуна трактора, кВт	63,2	64,7	68,2	72,9	74,0	83,0	86,0	136,1
Зернозбиральні комбайни	105,2	65,2	47,2	39,1	36,8	32,8	32,1	30,5
у розрахунку на 1000 га посівної площі зернових (без кукурудзи), шт.	8	6	5	4	3	4	4	50,0
Кукурудзозбиральні комбайни	15,3	7,9	4,8	3,2	2,9	2,5	2,3	15,0
у розрахунку на 1000 га посівної площі кукурудзи, шт.	12	8	5	2	2	1	1	8,3

Джерело: [1, с. 203]

Зокрема, кількість тракторів за цей період зменшилася на дві третини, а в розрахунку на 1000 га ріллі — на 42,9%, хоча середня потужність одного трактора, навпаки, зросла на 36,1%. Кількість зернових комбайнів за вказаний період зменшилася у розрахунку на 1000 га посівної площі зернових без кукурудзи у два рази. Якщо розглядати забезпечення сільськогосподарських підприємств

кукурудзозбиральними комбайнами, то тут ситуація ще складніша.

У 2011 році цих комбайнів налічувалося 2,3 тис. штук, що складає 15,0% від показника 1991 року. Звичайно, сучасні зернозбиральні комбайни універсальні і можуть збирати не тільки колосові зернові культури, а й кукурудзу на зерно, тому частка кукурудзозбиральних комбайнів об'єктивно зменшується. У розрахунку на 1000 га в 2011 році залишився один такий комбайн.

У господарствах населення спостерігається протилежна тенденція із забезпеченням сільськогосподарською технікою (табл. 2). Кількість зернозбиральних комбайнів у 2011 році у порівнянні з 2000 роком у даній категорії господарств збільшилася в 11 разів і склала 22 тис. шт. Зростає і кількість тракторів. За досліджуваний період їх збільшилося на 77,2%. У господарствах населення усе більшою популярністю користуються міні-трактори та мотоблоки. В 2011 році цього виду техніки налічувалося 65 тис. шт.

2. Наявність сільськогосподарської техніки в господарствах населення України, (на кінець року, тис. шт.)

Показник	2000р.	2005р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011р. у% до 2000р.
Трактори	101	135	150	158	165	172	179	177,2
Зернозбиральні комбайни	2	13	16	18	20	21	22	1100,0
Крім того, міні-трактори і мотоблоки	-	22	26	31	36	44	65	295,5 до 2005р.

Джерело: [1, с. 206]

Амортизаційні відрахування входять до складу витрат і, одночасно, є джерелом відновлення основних засобів. Вчені Семюельсон П.А. та Нордгауз В.Д. визначають амортизацію як відшкодування у грошовій формі засобів праці, яке відповідає зношенню цих засобів [2, с. 614].

Із цього, на нашу думку, дуже лаконічного визначення, слід вирізнити той аспект, що в наш час стрімкого розвитку технологій все більшу вагу має саме моральний знос. Тобто, цілком придатні до використання основні засоби необхідно замінювати більш прогресивними та продуктивними, і рівень відшкодування слід корегувати, враховуючи об'єктивно-необхідне зменшення строку їх використання.

Внесення комплексних мінеральних добрив під зернові культури у порівнянні із традиційними з одним видом поживних речовин, також знижує експлуатаційні витрати у використанні сільськогосподарської техніки через менший загальний обсяг їх доставки та внесення, а отже збільшується сума доданої вартості.

Потрібно також відмітити, що використання для посіву зернових культур якісного насіння позитивно впливає на ефективність застосування сільськогосподарської техніки, а саме: менш якісного насіння потрібно висівати більшу кількість, вища вартість його доставки. Крім того, у разі відсутності чіткого визначення схожості насіння, необхідно додатково проводити технологічні операції із приведення густоти рослин у норму. Нині в Україні працює близько 80 насінневих заводів і сучасних насінневоочисних ліній, а виробництвом насіння сільськогосподарських культур займається 2 тис. господарств, з яких 500

вирощують елітне і оригінальне насіння [3, с. 142]. У 2011 році кількість сортів озимої пшениці що є у Програмі кваліфікаційної експертизи збільшилася з 123 (у 2011 році) до 151, з них вітчизняних сортів — 101, іноземних — 50 [4, с. 120].

Розглянемо зміну величини та структури доданої вартості при вирощуванні озимої пшениці за інтенсивною ресурсоощадною технологією в порівнянні з існуючою на прикладі ТОВ НВП «Агро-Ритм» Любашівського району Одеської області (табл. 3). Підприємство виробляє продукцію рослинництва і має 850 га посівів озимої пшениці, яка вирощується за інтенсивних технологій.

3. Структура собівартості 1 ц озимої пшениці та доданої вартості у ТОВ НВП «Агро-Ритм» Любашівського району Одеської області

Показник	Інтенсивна ресурсоощадна технологія, виробничі витрати на 1 га– 6207,74 грн., прямі затрати праці — 0,43 люд.-год. на 1ц, урожайність 50 ц/га (розрахункові показники)		Існуюча в господарстві технологія, виробничі витрати на 1 га — 7495,29 грн., прямі затрати праці — 0,80 люд.-год. на 1 ц, урожайність 46,6 ц/га (факт 2012 рік)	
	витрати на 1 ц, грн.	структура витрат, %	витрати на 1 ц, грн.	структура витрат, %
Оплата праці з нарахуваннями	8,34	6,7	13,90	8,6
Матеріальні витрати, у т. ч.:	95,22	76,7	127,62	79,3
мінеральні добрива	32,34	26,0	25,02	15,6
ПММ	25,16	20,3	33,36	20,7
решта матеріальних витрат	37,72	30,4	69,24	43,0
Амортизаційні відрахування	5,26	4,2	3,54	2,1
Інші прямі та загальновиробничі витрати	15,33	12,4	15,94	10,0
Плата за оренду земельних ділянок	6,10	4,9	6,55	4,1
Виробнича собівартість 1 ц, грн.	124,15	100	161,00	100
Повна собівартість 1 ц, грн.	132,53	x	171,87	x
Повна собівартість в розрахунку на 1 га, грн.	6626,50	x	8009,14	x
Ціна реалізації 1 ц, грн.	181,65	x	181,65	x
Виручка в розрахунку на 1 га, грн.	9082,50	x	8464,09	x
Додана вартість у розрахунку на 1 га, грн.	3441,00	x	1572,65	x
в т.ч.: оплата праці з нарахуваннями	417,00	x	647,74	x
амортизація	263,00	x	164,96	x
орендна плата	305,00	x	305,00	x
прибуток	2456,00	x	454,95	x
Приріст доданої вартості на 1 га	1868,35	x	x	x

Джерело: власні дослідження

Ми пропонуємо застосувати в даному підприємстві на вирощуванні даної культури інтенсивну ресурсощадну технологію з використанням відповідної системи машин, комбінованих широкозахватних агрегатів. Звичайно вартість даної системи машин є високою, але вона, по перше, може застосовуватися на вирощуванні майже усіх зернових культур, а по друге, має високу окупність, завдяки підвищенню ефективності виробництва.

Як показують дані таблиці 3, за інтенсивної ресурсощадної технології урожайність озимої пшениці збільшується на 3,4 ц/га, або на 7,3%, а виробнича собівартість одного центнера продукції знижується на 36,85 грн., або на 22,9%. В розрахунку на один гектар, завдяки застосуванню даної системи машин та раціонального використання ресурсів, виробничі витрати зменшуються на 1287,55 грн., або на 17,2%.

Через більшу вартість основних засобів у структурі собівартості озимої пшениці амортизаційні відрахування зросли на 2,1 відсоткові пункти, але, водночас, скоротилися матеріальні витрати та витрати на оплату праці. В розрахунку на один гектар за інтенсивної ресурсощадної технології в порівнянні із традиційною, останні знизилися на 230,74 грн., завдяки застосуванню комбінованих широкозахватних агрегатів та мінімізації технологічних операцій. З цієї причини зменшилося витрачання пально-мастильних матеріалів та знизилися витрати на поточний ремонт. Приріст доданої вартості загалом склав 1868,35 грн., у тому числі: за рахунок прибутку, за незмінної ціни реалізації, додана вартість збільшилася на 2001,05 грн., за рахунок амортизації — на 98,04 грн., а от за рахунок оплати праці, навпаки, зменшилася на 230,74 грн. Тобто, при застосуванні відповідної системи машин, що дозволяє ефективно та раціонально витрачати виробничі ресурси, можна за інших рівних умов істотно збільшити суму доданої вартості, в основному, за рахунок результативної її частини — прибутку, зменшуючи при цьому загальну суму витрат.

Висновки. Отже, у зерновиробництві при застосуванні інтенсивних ресурсощадних технологій, що передбачає використання відповідних систем машин, можна значно збільшити суму доданої вартості, в основному, за рахунок прибутку, зменшуючи абсолютні витрати виробничих ресурсів. Один із позитивних моментів застосування даних основних засобів — у тому, що за зменшення затрат праці та загального фонду плати праці, зростає оплата години роботи, завдяки використанню більш кваліфікованої праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2011 рік / За ред. Н. С. Власенко. — Київ: Державна служба статистики України, 2012. — 386 с.
2. Семюельсон П.А. Мікроекономіка. Пер. з англ. / П. А. Семюельсон, В. Д. Нордгауз. — К.: Основи, 1998. — 676 с.
3. Бороденко К. С. Інноваційне забезпечення розвитку зерновиробництва / К.С. Бороденко // Економіка АПК. — 2011. — № 1. — С. 139 – 144.
4. Захарчук О. В. Особливості формування національних сортових ресурсів / О. В. Захарчук // Економіка АПК. — 2011. — № 12. — С. 117 – 122.

Одержано 27.05.13

Аннотация

Свитовый А.М.

Роль основных средств в формировании добавленной стоимости в зернопроизводстве

В условиях ускорения научно-технического прогресса в аграрном секторе производства, применении прогрессивных технологий выращивания сельскохозяйственных культур, в том числе и в зернопроизводстве, большое значение имеет обеспеченность сельскохозяйственных предприятий соответствующими системами машин. От этого в значительной мере зависит размер и структура добавленной стоимости.

Целью научной статьи является определение влияния обеспеченности основными средствами зернопроизводства на размер и структуру добавленной стоимости.

Научные исследования осуществлены с использованием следующих методов: монографического, экономико-статистического, абстрактно-логического.

За последних два десятилетия обеспеченность аграрных предприятий сельскохозяйственной техникой существенно снизилась. Также наблюдается заметное снижение обеспеченности и зерноуборочными комбайнами. Тем не менее, использование современной системы машин, например, при интенсивной ресурсосберегающей технологии по сравнению с традиционной на выращивании озимой пшеницы можно увеличить урожайность на 3,4 ц/га и снизить производственную себестоимость центнера зерна на 22,9%. При этом прирост добавленной стоимости составит 1868,35 грн./га

Поэтому в зернопроизводстве при использовании прогрессивных технологий с применением соответствующей системы машин можно значительно увеличить сумму добавленной стоимости, уменьшив абсолютные издержки.

Ключевые слова: *основные средства, прогрессивные технологии, добавленная стоимость, амортизация, прибыль.*

Annotation

Svitovi O. M.

The role of fixed assets in the formation of added value in grain production

In the conditions of rapid technological development in the agrarian sector and application of advanced technologies in crop growing as well as in grain production, the provision of farm enterprises with proper machinery systems is of great importance. This influences the rate and structure of value added.

The aim of the article is to determine the influence of the provision of grain production with fixed assets on the rate and structure of added value.

Scientific researches were carried out basing on the following methods: monographic, economic-statistical, abstract-logical.

During the last two decades the provision of farm enterprises with agricultural machinery decreased considerably. Noticeable decrease of provision with grain combines is observed as well. Nevertheless, the application of corresponding machinery system in winter wheat production, for example, intensive resource saving technology makes it possible to increase crop yield to 3,4 c/ha in comparison with the traditional technology and decrease the cost price of grain hundredweight to 22,9%. Herewith, the increase of value added will be 1868,35 hrn./ha.

Therefore, with the application of advanced technologies combined with proper machinery system in grain production it is possible to increase the rate of value added by decreasing absolute costs.

Key words: *fixed assets, advanced technology, added value, amortization, income.*